

Маш. Кр.

Бүгү чурттарның пролетарийлері, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соевдиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 187 (10479)

1977 чылдың август 10, среда

1925 чылда үлдөөлдеттиңер

Өртөө 2 көп.

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ ЮБИЛЕЙИН ТӨЛЕПТИГ ИШ-БИЛЕ УТКУУЛ!

Көдээ ажил-агый ажилдарының хүн демдеглели

Август 9-на чедир медээ-биле алырга республикага 45792 гектар черин сизини кескен болгаш 35228 гектарнын болдурган. Нийтизи-биле 23933 тонна сизини сарааткан (план-ның 13,2 хуузу), 2912 тонна сенажы (5,3 хуу), 1605 тонна витаминниң сизин далганы (22,9 хуу), 4584 тонна будун-бүрүнү (57,3 хуу) белеткисэн.

Бо саннар өркен чымдын бо үезде турганы-биле дөңсөөрге дыка эвээш. Ничал сизини—8694, сенажы—9736, будун-бүрүнү чөмни—1780 тонна хойну белеткисэн турган. Моон чыл-дагааны чүдөө? Ол бидингир: чамдык ажил-агый удуртукчулар агаар-бойдус экижирин манай, хайырал бодал олурар, өскөлери—ажылды болур-тогуруу-биле организастан шыда-вайн турар. Мал чөмнү белеткээр техниганың багай азылгатын турарын өскөр калчаар тайылбырлаарың? Чижээ, Улут-Хем районда сизин кезер 77 машинаның 41-ри-ле, 67 бөдүрүкчүнүң 37-ин, 31 пресс-подборниктин чүгө 9-у сизин шөдөрликке азылдап турар-дыр. Бүгү республикада болза сизин белеткээр 1533 кезек аны-бүрү машина-техниканың чүгө 966-зы азылгатын турар.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «1977 чылда дүжүт ажаап адымышкыны, көдээ ажил-агый продуктуларын болгаш мал чөмнү белеткээр хандырар талазы-биле немедде хемчеглер дугайында» доктаалында сизин, саван, силос, сенаж, сизин далганы белеткеленде азылдап турар ажилчыларын шаңгал-мактарының хевирлерин азылгатын сумдасан. Совхоз директорларына болгаш өскө-даа көдээ ажил-агый бөдүрүкчелерин удуртукчуларыңа ол черлерде доктаамал азылдап турар болгаш хууда малдыг

кижилерге оларнын белеткисэн сизинини болгаш сизиниң 10 хуузу чедир, саваның—20 хуу чедир немедде төдөвир кылдыр халас бээрин база плаппан бот-үңсө-биле садарын чөпшөөрүн болгаш. Совхоз директорлары, ыяш ажил-агый бөдүрүкчелери машина-трактор ажилчылары берге черлерде хол-биле сизин кезип турар ажилчыларга оларнын белеткисэн сизинини 50 хуузуң халаска бээр эргедит. Оон аңгыда мал чөмнү белеткелениң үезинде бээр нормаларын ажыр күүсеткенде расценкалар бөдөө турар.

Бо бүгү хемчеглер—мал чөмнү белеткээриниң темпизин бедилериниң немедде курлавыры болур. Ничалла-даа республиканың ажил-агыйлары бо чүдүүдү ам-даа дозуу-биле азылгалайын турар.

Тараа культураларын ажаар хуусаа бо келген. Бүгү комбайннар болгаш жаткалар ховуларже үнеринге ам белең турар ужурут. А дерек кырында 1115 комбайннын 82,9 хуузу, азы 925-жи азылгатын белең. Жаткаларын белең кели өң эвээш—75,4 хуузу, азы 391 жатканың 295-жи.

Ажаалда-транспорт отрядтарын болгаш эвеноларын организастан тургузуп турары ам-даа четпес. Олар бо хүннерде чүгө үш районда бар: Тандыла—14, Барыын-Хемчикте—10, Бин-Хемде—6. Өскө районнарда адымында чүгө «белеткел» чөрүп турар.

Ажил-агыйларын бүгү аны-бүрү эвеноларын бөдөө организастан, демниң азылгатын мал чөмнү белеткелениң болгаш дүжүт ажаап алырын салым-чөзү хамааржыр. Бо дугайын республиканың бүгү ажил-ишчилери, удуртукчулар үтүкчө чөгүрү.

БҮГҮ КИЖИЛЕР

«Чыраа-Бажы» совхозта мал чөмнүн белеткеленде 600 аныг азылгатын турар. Чоокта чаа түпсөз ажаар сизиниң колдоткучуларын Чыраа-Бажы салбыра К. Белек-оол баштаан эвено мураңчы болуп, партия райкомунун болгаш райүсүкомунун шилежир Кызыл түтүн чыңан алган. Ук эвено 120 тонна өң шынар-дыг сизини белеткисэн.

Совхоз девискээринде суурларын туртуучулары мал чөмнүн белеткеленде адымын киргизип турар. Чамдык кварталдарын туртуучулары даалгаларын ийи катал ажыр күүседит берген.

Чыраа-Бажы салбыра трактористер К. Салы, К. Дадар-оол, сизини кезикчилери О. Дадар-оол, О. Салы, өрөшкисилер С. Комбу, С. Канчык-оол олар өскө эштеринде дээр азылдап турар.

Хорум-Даг салбырында Монгуш Шооманың өг-бүлөсү 24 тонна сизин белеткисэн, совхозка дүжүткан. 70 харым төлөкчө Монгуш Комбу 8 тонна сизин белеткисэн.

М. ЧАШ ООЛ. Чоон-Хемчик район.

ҮНҮҮШКҮН

ЧАДАНА. (Телефон-биле). «Чыраа-Бажы» совхозтун ажил-ишчилери ниитиниң малыңга хей чөмнүн белеткелер азыр дээр бүгү күштү мөөң-неп, арга-курлавырларын азылгалап, азылдап турар. 12 эвенода үсүн 4 сизиниң брига-гада 755 кижи, ооң ишинде 232 кижи хол икылар-биле мал чөмнү белеткелер турар. Сөөлгү хүннерге чедир 1033 тонна сизини, 130 тонна сенажы, 132 тонна будун-бүрүнү белеткисэн болгаш 580 тонна сизини пресстезиң. Совхозтун администрациязы, ында партия, ажилчыниң комитети болгаш иэдэ Совет сөөлгү дыштаныр хүнде Хемчик хеминиң уюнда Улут-Шык деп черге мал чөмнү белеткээриниң массалыг үнүүшкүнү организастан. Аңа 162 кижи хол икылар-биле сизиниң кескеш, 48 тонна сизин белеткисэн, өскө кижилер 80 тонна сенажы салырыңга кир-ришкен. Бо үнүүшкүн үезинде хол икылары-биле дүрген кезериниң коннуруун эрттирген. Аңа 25 кижи киришкен. Хорум-Даг салбырандан Монгуш Наалар-оол берген норманы мураң дооскаш, 50 рубль-дык шаңгалын алган. Ийги, үшкү черлерин элзези Нуулар Нанчың-оол, Нуулар Мөрсө-лай олар 25 болгаш 20 рубль-дык шаңгаларын алган. Мал чөмнү белеткээринге кирип барганарга Чадаанада Култура бажының «Хемчинин аялгалары» деп агит-лекторгадынын бот-ты-вынгар артистери солун концертти бараалгатын. (Бистик көрө).

Репортаж

Республика байсалында хүрүениң хөгжүм-үн театрның даштык хавыларын шеверлөөчүлөр агарты будун-чак соода, ону хоорайың кал-ың-даа талазындан көргө илден апарган. Театр тудуунуң кол керээ-лит организастаның «Кызыл ту-дуг» эргелениң бригадалары-ның болгаш тусалык монтаж эргелелериниң участоттары-даа социалисттик чарыштын бирги чери дээр бүгү кызыл-чак азылдап турар. Сөөлгү неделениң бирги черин алган Василий Монгуштуң бригадалы-гына турсаалдып, күш-ажыл-чы аалар түтүн көдүргөн. Бо анын баштайгы неде-ляында Василий Монгуштуң бригадалынын кезигүнери театрның даштык чалаларын, чамдык бетон азылдарың чо-гуур хуусаалында доозуп, гра-фити мураң турар. — Бистерден-не хамааржыр ажилдарың августун сөөлгү хүннеринде доозуптар бис. Арткаң монтаж ажилдарын болгаш шеверлөөчкүни хуу-саада кылып чөгүтүргенде театр тудуунуң доозуру, ону азылгалга кийгери хамааржыр — деп, Василий Монгуш чүгө-лап турар.

УЛУСЧУ ТУДУГДА

нып болурун сөөлгү түңсөөл-ден көзүлгөн. Олар шеверлөө-чкү ажилдарың арай саададып турар. Оон ужурунда өркен ивль айла чүгө «Кызыл ту-дуг» эргелени бөдөө 4700 ру-блдин ажилдарын чедир кыл-баан. А ол дээрже азылгалап улут доктар-дыр.

Ю. Пармеевичиниң удурт-каны электорик боттарын хуу-саалың чөмнүн белеткелер күүседип турар. Ол бригадала В. Алексеекко, А. Прокофьев, В. Серов олар чарыштын му-рунку одуруун чөрүп турар. Ничалла-даа электориктерин азылгалап саадаалык база бөт турарын айтыр черек. Хөгжүм-шин театрын ту-

дуун азылгалга киририне чедир 20 хонук эртен. Инда ажил-иш кезекте чөккө, хай-нымышкының чөрүп турар. Ту-дугчулар Улут Октябрьниң 60 чылдыга боттарының күш-ажылчы белең сөөлгү дээр социалисттик чарышты улам калбартың.

Т. МОНГУШ. ЧУРУНТАРДА: ССРЭ-ниң Дээди Соевдиниң депутаты М. Савронованың бригадалынын мураңчылары И. Оон биле Т. Донговцева олар дээрини булуп турар (солгай талда), чаа кылазын монтажчыларын кылып турары (оң талда).

А. ЗАЙЦЕВИЧ фотолары.

СОЦИАЛИЗМ, ДЕМОКРАТИЯ БОЛГАШ ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

В СР-ниң парламентарийлериниң Минскиде чоруп турары

МИНСК. (СЭТА). Вьетнам-ның Компартиянын ТК-зының Политбюро кезигүү, ВСР-ниң Национал хураалының доктаамал комитетиниң даргазы Чыоң Тиньге башта-кан ВСР-ниң Национал хураалының делегацияны августун 7-де РСДРП-ниң I съездиниң музей-бажыныга барып чө-раап.

«Улут Ленинниң тургуска-ны болгаш калладыртың Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиянын эргелекчин—Рос-сийаның социал-демократтыг ажилчы партиязыңа алдар. Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиянын удурту-галы-биле / акы-дуума совет улус Ленинни болгаш Ок-тябрь революциянын Төрөөн чүртү— Совет Эвилелинге коммунисттин материал-тех-нисттик баазаны тургузары-ны хөдөөңге ам-даа улут чөдүшкүнерин чөдип алырын куаеп тур мен— деп ыныг бижилгени эш Чыоң Тинь му-зейин хуудурут аалчылары-ның демделел дептеринге ар-тырып каан.

Вьетнам эштер Белорус ССР-ниң улус ажил-агыйлык чөдүшкүнериниң делегация-ны берган. амылгалдын бүтү-ле талазында белорус улустун чөдүшкүнери-биле талашкан. Немен-фашисттик эжелекчи-лерин улуткап чөк кылганы чүс-чү белорус суурларга тураскаал кылдыр тургускан «Латын» дээр мемориал ком-плексе аалчылар ол-ла хүн чө-раап болгаш монгаз: хып чы-дар оттун чанынга чөкөктер салган. Олар Аздар дөңгөңе база чөраап. Агрессорларын арастан-зы үгөдөшкүнериниң болза, улустарын патриотизмин, дай-нышын көөр хөөн чөк чөрутү, хамаарышас чөрүкү болгаш хосталганы чөдип алырынга шийитпириниң улам-на күш-тедириниң совет дээриниң дугайын совет улустуң Ала-чүр-гайын Улут дайыны, национал хамаарышас чөрүк дээр, АМН-тиң агрессивизинга улур вьетнам патриоттарың дем-өөсөн бөдүрүлгени-биле хөдөө-лөп турар-дыр деп, ВСР-ниң делегациянын баштыгы чүгө-лаан.

Совет Эвилелиниң маадыр-ларын кылган маадырдыг чөрүктүрү— социалисттик патриотизмин илэрээшкени, ха-маарышас чөрүк болгаш хоста-галга дээр демисеэди чөрүдүп турар улустарга сөрүк кир-ишкениниң күчүлүг үеер до-дур-дур. Ол маадырлар кижиге чурктеринге мөңгө чурттар. Делегейин ийги талашканы соода өркен үе-риниң дүргүзүлдө Совет Эвиле-ли коммунизме өрүктү бүү-редди-биле салып турар күчү-лүт социалисттик күрүге болу-берген. Дайынын түңсөп болза, социалисттик күрүлери-нин улут өг-бүлениниң төрү-түнгени болу деп, Чыоң Тинь онзаал демделгөн.

Силерин маадырдыг ажил-хөдөөчүлөрү бүгү чурттарын улустарын боттарының хүрөө-лери улам-на сыйрып катты-тырарыңче, сөрөмчеленин бедилеринге үениң өндүр улут өң-чөс соругаларың— соци-ализмин, национал хамаарыш-пас чөрүктү, демократияны болгаш тайбының чөдип алыр дээр бижиг турушту; деми-сежиринге кийгилярин турар-дыр деп, делегациянын башты-гы чүгө-лаан.

Белорус ССР-ниң Дээди Соевдиниң Президиуму августун 7-де Вьетнам Социалисттик Республиканың парламентарийлериниң делегацияны алдар болдурун дүштөгө шай-лапта кылган. Совет талазы дүштөк шайлаалга СЭКП ТК-ның Полибюро кезигүүнүң кандиди болгаш, Белоруссияның Компартия ТК-зының бирги секретары П. М. Матеров. СЭКП ТК-ның кезигүүнү, ССРЭ-ниң Дээди Со-евдиниң Националлар Соевди-ниң даштык хөдөөкү талазы-биле комиссиянын кезигүүнү Л. Н. Толкунов, БССР-ниң Дээ-ди Соевдиниң Президиумунун Даргазын ораалчызы В. Е. Лобанок, албаның өскө-даа кижилери киришкен.

Совет чуртта эки бидингир болган бистин чурттарыны-тын, партияларыныстың база улустарыныстың аразында акы-дуума найыралды, бүгү талазыг кай азылдакылганы хаяк чөк хөгжүдеринге бол-гаш бижыгаарыңче уланган күженишкенин бөдөө-биле үнелеттирип турар. Чыоң Тиньге баштаган ВСР-ниң Национал хураалының делегацияны В. Е. Лобанок Бело-рус ССР-ниң Дээди Соевдиниң Президиумунуң өмүгөзүндө база катал ийи болгаш чүрөк-тин ханымындан байырың че-дирген.

Улут Октябрьниң 60 чыл оюн байырлар талазы-биле, бижиг турушту марксисти-ченини, делегейин коммунисттик болгаш ажилчын шим-чөшкүниниң көсү азылдакы-чы. Совет Эвилелиниң чөк өңүтү, Вьетнамның Коммуни-сттик партиянын ТК-зынын Чынгине секретары эш Ле Зу-анга баштаган организастан комитетин Вьетнамда тургуска-нын дугайын бүгү совет ки-жилер улут болгаш шим кижиди өрүктүчү-биле хүлөөп алган деп, В. Е. Лобанок дем-делгөн.

Бүгү совет улус ышкан бистер, совет коммунисттер, Вьетнамның Коммунисттик партиянын IV съездиниң хүлөөп алганы социалисттик тур-гузуушкунуң калбак програм-маны күүсүлгөн талазы-биле силериниң чургуларын ажил-чы чөдүшкүнерин үндүрүп турар калчаар-даа аажок улут, шы-нап-ла маадырдыг күжениш-кенин көшкөк дивес ки-чөөң-биле болгаш сонуур-гал-биле хайгаран турар бис деп, В. Е. Лобанок уламчылаан. Болуңуң марксисти-чениниң авангардын дагалдыр хүрөө-ленин сыйрып каттытыр-ган, акы-дуума социалисттик чурттарын улустарың-биле чалгыс одурутта чөрүшүан, Вьетнам Социалисттик Респу-бликаның аалдары ажилчын аңгыды, тараачыныры, күш-ажылчы интеллигенцияны бо-дуңуң Коммунисттик партия-нын IV съездиниң шийитпир-лерин күүсүлгөн, социалисттик тургузуушкунуңга чаа чөдү-шкүнерин чөдип алыр, бөдүнү төрөөн чуртуңуң ала-рың күвөдүлгү дээринге бис халым-биле бөдүрүп турар бис.

Чыоң Тинь хары чүвө чү-гаалаан. Гилтерже фашизм-ин алкан тилдеге миллион-миллион белорустарын кий-рген калчаар-даа аажок улут салымчыны ол демделгөн, талашкы сөөдүнү кысык хуу-саада республика чүгө дайы-ның уржуктарың азыр эртин шыдаан эвөө, харым үлетпүр-те, көдээ ажил-агыйга эргетке болгаш культурага келерге улут чөдүшкүнерин чөдип алганы онзаал айткан. Совет улустун чөк өңүк-тери болганымыста, силерин республикаларын чөдүшкү-неринге, Совет Эвилелиниң чайынычак чөдүшкүнеринге магалдан база хүндүлүг эш Брежневке баштаган Комму-нисттик партияның удурту-галы-биле Совет Эвилелинге ком-мунисттин материал-техник-тик баазаны тургузарынын хө-дөөңге улам-на улут чөдүш-күнериниң силерге сеткилин ханымындан куаеп тур бис деп, Чыоң Тинь уламчылап чү-гаалаан. Болуңуң хосталганы болгаш хамаарышас чөрүк дээр вьетнам улустун демиселенин дугайын чүгө-лаан, делегация-нын баштыгы мыңча дээр: совет улустун көргүсөп кал-чаар-даа аажок улут материал-дыг болгаш моральдыг детки-челениң дугайын вьетнам улус кезөөде сактып чөрүрү. Эргим совет өңүктөр, силер хөй-хөй адырларга бистин кадрлар бедилтээр-биле дуадаштышан, чүс-чүс вьетнам өөддөр, кы-стары кижиздеринге бүгү са-лым-сеткилин чөдүшкү чыдын берип турарыңарны билдир бис. Бистин улустарымысты хол-аштырып турар улут найы-рал— ол дээрже социализм болгаш коммунизм мыңкаш ыныг кайтамчыктыг эчс сору-галгаарже чүткүп турар сораптыктерин, чалгыс салым-чөдүлү, чалгыс идеяны кижилериниң найыралы-дыр. Делегациянын баштыгы амер-и агресчелерге улур вьет-нам патриоттарын маадырдыг демиселенин дугайын чүгө-лаан, Совет Эвилелиниң харам чөк дуадамчылынын ачылында бөдүнү аргалык болган тил-делени чурт чөдип алганымы соода вьетнам улус чаа үеже—хамаарышас чөрүктүң, чал-гыс өңтүн, социализмдиң үе-зини кирген деп демделгөн. Амты үеде ВСР-ниң бүгү ажил-ишчилери ВКП-ниң IV съезди-нин төөгүлүг шийитпирлерин амылгалга боттандырар дээр, совет акы-дуумаларың дуа-дамчылында дайыган, Вьетнам бөдүрүлгө бажы-биле соци-ализме чөрүзүп дээр эрө-шүдүрүгү азылдап турар.

Экономиктиг билиглерни непередир

Дүүн Политиятыг чыры-дышкы бажыныга комму-нисттик күп-ажылдык школа-ларын база «социализм бол-гаш күп-ажыл» деп күрөтүп пропагандастериниң үш хонук хуусаалыг республика семина-ры эргелгөн. Ону Политиятыг чырыдышкы бажынының эргелекчин П. М. Саморонин азылгатын. Семинарны кыраакчылары «Социализм» секретары С. Д. Кыртовуң «ССР-ниң чаа Конституциянын төдөвие-ди болгаш профсоюздарың айтырмалары» деп лекцияларын дидиан. Пропагандистер дараалында хүннерде Тыва АССР-ниң со-дөө ажил-агыйлыгы моон со-дөөгө хөгжүдүлгенин, азылда-кылгалагы шалын төдөвириниң, күш-ажылды эргетке үндө-лөп чөрүдүрүшүн, социалисттик чарышты организастандырып, күш-ажылчы хөй-үзүндүлгө-нү болгаш өскө-даа айтыр-лар талазы-биле бедилериниң дайыган, боттарынын арга-дур-жууганын солчулар.

ҮШ ХОНУКТА

Улут-Хемде «Улут-Хем» сов-хозтун дирекцияны, партия, профсоюз комитеттери мал чөмнү белеткээриниң шалымчы он хонун чарлаан. Оон түң-нелин хүнүн-не үндүрүп, тия-лекчилерге шаңгалдары тып-сыл турар. Баштайгы үш хонукта Ха-йыракан, Ийн-Тал, Ары-Бажы салбырларың сизин белет-кээр бригадалары тилекчи болуп үңсөп, шаңгаланар. Үш хонукта совхозтун ажил-ишчилери 325 тонна сизини белеткисэн. К. МААДЫ.

Гранатын частышканын пөмөтөр диньван каапын деп Луканы Анискин сян-гив, трыбунал-биле коргууду турганы ол.

— Ол сөн гранатын болбо-апык—ден хонерттер катты-рыпкан, Лука чуталаан—Ка-жан сен амык немечте шурай бооринге, гранатын дэштеге будук дэштепке. Сөн бе-жеге дөрт гранат халайыш чорук, а сен бо чылдар дур-гузунда чүгө үш деп санап келдин.— Ийги немеч дута-йында сен шынал-ла билбес сөн!

Виль ЛИПАТОВ

ол кежээ чер бажыга аажок акынып чорун турган. «Ава-йым-на бол—деп, Анискин бо-данган.—Авайым-на бо! Ка-жан мен диньк немечте чы-тыр бажы алдырма, мөөн ку-рум чинген-ле дивежики!»

База-ла катан карактарга дя-риг көк от боон чаш кар ы-лаш дэп, пулемёт таргаран болган он талак Лука ийле-нип чоруй, шывайрш дэп.

Узеп дэп, Луканын холу кө-дүрүлгөн соонда, гранат ас-тышканын диньверен. «Трыбу-налга кыр сен, Семёнов!»

А Лука оюн курганда дэп, чок гранатын ушта соккан, ошү шываалаша чүгө турган чүд. Бир эвес Лука сөгирин албан чүгө болса, гранат кур-га-ла частып каар турган-дыр.

— Сен чүгө шытавайи чор-азанын ол, Лука?—деп, Анис-кин шала аяр айтырган.— Чэриб ийи чыл шитинде чүгө шытавайи чоразанын ол? А мен сөн ол хөрек дэп, чүгө ол.—Лука, сен чүгө шытавайи ош?

— Чүгө дэп, сен сивден кы-жыр сөн!—деп, Лука ха-рымылаан, уахоток төлөзөнө караан баскан.—Сен ошүмөн камгалап каан болганын ол-дур, шычантап сен менэ оря-ле артан хевиртп кижидир сөн ийи.

Лука катан каттырын каан. —Кажан кайы-бирээн оря-ле болганда, мына калдык байырал турар боорлаан.— дэп, Лука хөтөтөн шытыл-гын, топтуг аларган.—Менэ сөн-биле озерини акн турган, Фёдор! Ол эвес база, фронт-га калыр турган мен.

ӨННУКТЕР

«Авайым-на бол—деп, Анис-кин бо-данган.—Авайым-на бол»

— А ийги немеч-биле чүгө болганда?—деп, ол айтырган.— Граната оштон чыда, ийги немечте калчпканын ол?

— Адип каан мен, Фёдор. Гранат частышканын биле боо дэжын диньнаанын ол-дур.

Кухня шалазынын мандала-ры кыжыраан—ол болса, Анис-кинни калбак сайдыга шим-чегени ол. Орденер болган медальдар киньграпкан, уахоток төлөзүнүн калбак оорган хондуртуп келген болган ошү уламындап курууну шалам-дыр поторан алапалда ашпн хандыр бажы кире берген Анискин асыра-даа, етомази-ныг деп команда алапала тур-рп шыкан сагылдырган.

— Сууркан чорукун ол-ден кыжыраак харымылаан.— Ам Томск хоярайга турган мен, отгум Волоколамынга. Мычантап кады май тоста мөөн сонгаар водка шпнези-вис ол-дур—дэп, Луканын адыккы арпн хыймылп, сря-ниын берген, шычала-даа ол дораан соксай берген.—Во-локоламын урууларын карак-тар мен! Ош олары чыгир дег болдур ийи, мычантап эс-теп калбазын дэп.

Облугу эвнигө кырган те-рек турбушкан, чупр-бакыч-чыгаш карарын, хемпн ак-көк эстпзони мындага чаш шөштерин арып ногаарын кочтуп турган. И уруулар-даа алтымыр, а калкык, котора-мында ралбо Лука биле Анис-кинпн чоонга чаа иралакыл олган ирларынны бирээш.

Ийи пшак үшнэде Глафира орус суутуан шой панта да-га мунн эвниг, баалыныг тавактарга шүй аарак кутку-лаш, ашаанга база Луканын салып берген. Столдү, ашаан база Луканын чүгүртүп көрү-дөй кааккан, база-ла чыда хо-на берген.

ТООЖУДАН

УЗУНДУ

каш, көзөк үө шитинде уахоток төлөзүн үндүр-көп тыгыла-лаш, сөн соонда ийи-үш ба-зым кылган—буттары кожа-даа болза, даспарт шыдыр тургулапкан, оорган хондур-дуртуп келген. Уахоток төлөзүн бурунгаар база ийи бажы кылган, буттарын улам дам хөре салгылапкан, бажымы көчүгүт апарган турган.

— Глафира—деп, Анискин кийгирган.

— Чүд!

Кадайы шокор лөс көжөге мындадан кире халааш, хонда-рын оорганмын артыңо ча-жыра туткулаш, аажк наст-лагыга өлөкөнү туруп алган. Ол шытавайи турган, шыча-лажок уахоток төлөзүн ол ийи бажы кире баскан, буга дөг мойнуу догааш, хамырыген:

— Чүд?

Хүн, дургузуна үшкү улаа куняга ирланып көчүгү апарган, бойлашкан арктерин чүй пшан. Облугу калчар агин бөдүн чыдарып дылап-гылаш; Дашка «Орус-кожмн көчүгүт» деген деп шываалаш-таан, эрнесте уруглар баса-ла шуугаштаан. Ош Анискин база-ла үшкү улаа бладимес кылдыр хулузыруу каан, бажып бөдүрүп көдүргөн, хай дышавас, мычала-даа динькы салаалары-биле мушдирини оонтерин өктөй берген. Чаг-гыс-даа оок артырбаан бол-ган бөдүк мошдурукта ийи шытавайи база шырып алган.

— Чүд?

— Ма!

Глафира оорганмын арты-нда кызал куржактып фураж-каны уштуп экилген, Анискин ошү сөгирин алган, ийи сала-зын думузууну кырынга са-

лап, бөрттүп хаванг мас чоруй, бажыга көдйшөн.

Ылдыг-дыр!

Фуражга бөт-адыр хаванг тыл ортубулдан көрүп тур-ган, фуражга тыртылган, мушдыр чыгыс-даа сыйы чок, кууду каан чүгө дег болган. Уахоток төлөзүн Анискин бут-тарына кырынга бажык тур-туп турган—дүзүрү, мөөн, оор-жум, чыгө карактары-биле кө-рүп, орус суутуга дөшкөйөр чыгыс бөдүк, уаг чыгай көс-түп турган. Сөн соонда ол бир бажым бурунгаар баскан.

— Ким-бир кижя көрүп турда, кым-бир кижя артып маар!—деп, Анискин шытыр чуталаан.— Ким кижя көрүп турда, кым-бир көжөге албан хаар ужурул.

Чыгыс ай улааш-биле, кы-рулдеге чүгө дег, уахоток тө-лөзүн Глафиранын чымылаан кыжык чөдир баскан, «Сөзгө-тай та-а-а-же эр-га-ны!» дег команда айды дег өрчөткөн, холун фуражканынга үстүрүп, ёзулан каан.

— Албан хаар чорбас болза хоржон! Бөгүн уагт байырал-дыр, чүгөнү калчпн бидир, чүгө-даа боон болгай-ла. Ка-жал бидир, суурга кым-бир кижя соора-даа ийи алдырч, А! А!—деп, ол хөкөртөн алты-рган.— Ош соонда чүгө бол-гун, а?

Анискин шөргө кылап-биле кудукутуге үшө баштыган Ми-нута кире болган боор, ош па-рылда чүгө дег динькы кыла-жын адык динькылашан соон-да шимен барган.

А. ДАРЖАП отууларын

Чай болгаш уруглар

ТИЛЕКЧИЛЕР БРИГАДАЗЫ

Бажың-Алаак ортумак шко-лазынң өөреникчилери күш-ажылыг хандыкшылдыг чоруун көргүзүп, бугурулге практик-азым чыл бүрү организазын эрттирип турар. Блнаныга сөөл-гү үш чылдарда бригада ча-дишкенин ажылдаан. Ош тодаргай хөречин ийи улаа нэйсысала Москваже экирку-сиялап чоразаны болур. Уруг-лар төрзөн сөөххонуга сизген белеткелниге, ногаа өстүр-егинге илепейлиг кирип кел-генер.

Өөреникчилерин бугурулге бригаданын кол базазы

Арыг-Бажы сут-бараан фер-мазы. Уруглар колдуунда но-гаа өстүрүп, сизген белеткел-ниге кирип турарлар. Бо чы-лын бугурулге практиказын-да дөртөн ажыг өөреникчи ки-рип, мал чөминиң белеткел-ниге ажылдап турар. Уруглар сугаттыг сизген шөлүндөн 50 тонна сизгени белеткисш, сөө-хонуга дунжаар дэш чүткүл-дүг ажылдап турарлар.

Школачыларнык бугурулге практиказын башы, хөчүн номмунист Дамдын-оол Саг-ла-нөвич Ховалыг наш чыл улаштыр эки башкарып, мак-

тадып турар. Көдзө Советтин депутаты Д. Ховалыг онашкан ажылынга харысалгалыг чо-руун көргүзүп келген. Ол уругларнык күш-ажылын бол-гаш дыштанылганын чогумча-лыг башкарып турар. Школа-чылар ажылдавышаан, хөстүг шактарында хөглүг дыштанып, эки далагып ап турарлар. Ке-жизлерде волейбол, баскетбол, шыдыра, шашки, теннис мар-гылдааларын эрттирип, омак-хөглүг дыштанып турарлар.

Б. КЕНЕШ.

Чөөн-Хемчик район.

Крейсерини байыкчы информация постузу—норабльднң кол чери. Дайынчы болгаш планетиниң делеткелднң тергининери I класстың специалистери нимчан В. Булгаков биле II чергениң старшиназы Е. Свиридов (мурнуу одуругда) суг иырында байдал-дын планшединде.

О. ПОРХОВНИКОВТУҢ ФОТОЗУ.

А ЖЫЛДАП БИЛИРЛЕР

Чаа өөредилге чылы келген. Школлаарга чымыштыг иш эгелээр. Баян-Иол орту-мак школазынң өөреник-чилери дыштанырында аңгы-да ажылдап баса билерлер. Бо суурга чеде бергеш, эртен ар-те көөр болза, школа чанынга хай уруглар чыгып келир.

Школачыларнык чайгы амыл-хөректенинң дугайын школа директору Я. Я. Ша-н-назы мынчаар чугалап турар:

«Бистиң өөреникчилерибиз чылдын-на төрзөн сөөххонуга мал чөм белеткисизинге иле-пейлиг кирип келгенер. Бо чайын ук ажыл иоль ортандан

эгелзэн. Олар будун-бүрү ба-лап турарлар. Хоочун бажы-ларнык бирээш Доруна Сан-дактын удуругазы-биле 45 кижини дөнтаамал ажылдап-чөөкка чөдир 50 тонна ажыг будун-бүрүнү болган. Школа-га берген план 40 тонна, хөрен мырында уруглар планын ажыр кууседип, мөөн сонгаар-даа хойну кылып чүткүлдүг-лөр. Уруглар шупту илепейлиг, ымычала-даа Павел Монгуш, Марина Шонгар, Алик Чым-ба, Балн Биче-оол ышкыш тер-гини ажылдап турарларын адавас арга чөн. Школачылар-нык будун-бүрү чыыр эвөөзү

сөөлгү чылдарда дөнтаамал ажылдап келген.

О. НАМЧЫЛАН,

школада бугурулге өөредил-генинң удуругучуу.

Нызыл район.

О Ю Н К Ö Р Г Ü С К Е Н

Чөн ортузунга массалык ажыларын эрттирер талазы-биле Шенинни көдзө Култура бажыны уаг ажыды чору-дуп турар. Бо чылдын эгелен-ден боор култура одаанга 20 хире яны-бүрү дыштаныла кежээ-эрини организастаан. Бот-тыныгыр уран чүгү бөдүм-нериниң ажыдыче кичэоней салдыган. Агитвартиларын киньдөрттер организастап аркел. Бирин черин Оймак аттыг агитвартирлар алган, Шупшенское суурже эжасурия-лар болган. Ийги, үшкү чер-ни алганнар Хову-Аксис, Ак-Довуракте эжасуриялар.

Бот-тыныгыр уран чүгү-ден аылда куш-ажыдын хоочуннары-биле ужуражыш-кынар база улаа-ларга бол-гулаан. Дараан, каастаан кы-лыларын, аш-чөй аймаанын дөлетегей база аркел.

Борбак-Арыг аттыг агит-

кувтибригадада он ийи кижя кирип турар. Чайгы үедө бот-тыныгыр артистер ирак-узак бажыларга малчынарга аал-дап барып турар. Чөөкка чаа Ак-Кара-Сугда малчынарга аалдан чораш, СССР Консти-туциянын дугайында бесе-дини кылдышаан, оюн көргүс-кен.

Култура бажынында бүт-ле чүгүдөр көрүштүг. Мына тускай булушпу дөртөн, ажыл планын, бөдүмнерин графич-ни, социалык хуаагелерин кириген. Култура бажынын директору Анатолий Мон-гуш бо шугума он чыл дургу-зунда амылдап келген. Чөпүнү дыштанылганын чөп организаста-ар, аныктерин бот-тыныг-дыр уран чүгүдө хаара, тудар-дэп чүткүлдү чоруун ол көргүзүп турар.

А. ХОВАЛЫГ.

Чөөн-Хемчик район.

СПОРТ

Хөстүг хурешке «Азия төвү» мапшал дэше республиканын Күч-култура болган спорт комитетиниң база Хуреш фе-дерациязынң организастааны маргылдаа июнь айда эртен-нин домчугулар билер бол-гай. Хөстүг хурешке респу-бликаныг артын турар маргыл-дааларын состав болган кир-жалкылар талазы-биле эне-леп, уаг, эш шынарыл, кө-рүштүг маргылдааларын би-розшөк бо. Манга ошун орап бол-ган хоочун-даа 100 ажыг мө-гелер, ортамын Азиянык эвн-лепшеник республикаларында, Тыва АССР-ни коюмаз край, «Белеткисиз» база Моол Арат Республиканың Завхан аймаанын төдөөлөр кирипн чорашанар. Совет Итлелинин спорт мастерлары болган кинь-дидаттары алдан ажыг мөгелер анаа киришенин дөмдөзөр-гө-ле, мапшал эвн дөмсел-днң кайы кире чыдыг болганы билдирген.

МАРГЫЛДАА СӨНДА БОДАЛДАР

чөдир моон мурунда чылдар-да Сибирь зоназынң, Россия Федерациязынң болган СССР-ниң улуз-уаг маргыл-дааларына чөмшкенинң хуреш-келерин көтөргөн. Бо маргыл-даага база-ла олардан эки көрүгүдүрлер манп турганын-ныг илепшени олар чөднш-кенин күссөдип, чыгыс чөд-чүртүгүдүрлерини мурунга хо-стүг хурешти арталарын эки билерин, ош техниканын эки шпнэгэдин алганын, моон муру-нунда маргылдааларга ша-кыналыг черлерин чөднш ан тур-ганы таварымла эвезин мар-гыл чөк бөдүмчүлүгү.

Арга-мергежи болган шы-дамык, күш талазы-биле бист-тик ошолар өскө командалар-нын кенжүшпөриден дудак чөк болдулар. Билди болза-да, чамдык чөтөстөр турту-лаан, Иланын хөвөс кырыга партерге хуреширинге уаг чөтөстөр бар. Бир эвес бут кырынга хуреширинге эки болза, партерге хуреширин-ге багай дөмдөккө дүжүрчү бо-лур.

Красноярск крайнык мөгези, дөлетей чөдөргө спорт масте-ри Виталий Токчианович партерге эки хурешки билер, бистик мөгезлерине ош үе-гө алаа чөтүр. Крайнын өскө-дө мөгелери партерге хуреш-ирини эки билди болду.

«Азия төвү» мапшал дөш маргылдаанын моон сонгаар өшкөл чөргөн маргылдаага дөшкөл дөдөргө чыгысмыс бис. Мычантап үстүдө алат-тынган дөдөргө СССР-ниң спорт мастерлерин белеткэ-ринге биске ядыг болур.

Илчала-даа моон сонгаар аар дөдөргө мөгелерге сатып салыра чүтүдө. Болган дөдөргө, бо талазы-биле тренерабиз а-жылдап турары коймак. Та-алдыкы, хурешке чүткүлдүг аар дөдөргө мөгелер бисте чөк эвес. Оларны тып, хуреш-ке өөредир чүгө тренерабиз чөтк эвес, а районизиринг спорт комитеттериниң база чүгүлө ажымы болур. Биске аалдап

Маргылдаанын эгеленден эгелеш топтузунге чөдир күш-шымдады хуваап чөдир спортту кижяге чүгүдө. Үш хүн уламчылап бо маргыл-даанын сөөлгү хүндүлө хурешкен бистик мөгелерине-тин хурешки багыты ийи хүвден дыка аныгылаш, шы-пары дыка кудулаан илден болган. Чинек кылдыр 32 кг

ТЫВАНЫҢ ААЛЧЫЛАРЫ

Чө адарынык талазы-биле улустар аразынын маргылдаа-зынга кирижи-биле Моол Арат Республиканын шимденек но-мандазы бистик республиканын найсысалында дүүн чөдип келген.

МАР-нык спортчу делегациязынң удуругучуу, Моолдун ча адарынын федерациязынң кеңигүүн Санжаагын Суанда-биле бистик корреспондентине ужурашкан, дарага Совет Ты-ванын 5 чылы аттыг стадионга эгелээр маргылдаага кирип командалык составын чугаалап бөзрин дилзэн.

— Дарага эгелээр улустар аразынын маргылдаазынга Моол Арат Республиканың ча адарынын талазы-биле ийи ду-

гаар шилиндек командалы кир-дир. Бөнгө шилиндек кыянда Погышага артер улустар аразы-нын маргылдаазын кири-дир.

болганында бээр кээп шыда-лаан. Команданык слагаы ба-гай эвес. Мослун алаарлыг бир спорт мастер, 5 спорт мастер бар—деп, эш Суанда эгеленде чугалаан.

Уш хөдөргөн ча адыкчыла-ры келген. Оларнык иштинден Моол Арат Республиканын ала-дыктыг спорт мастер, Улан Баточун мени фабриказынң амылчыны Должингын Дөм-бөди ончалап дөмдөглөп билур, Бо спортчу Мюнхенге ХА чыг-

гы Олимпий оюннанынга, үш улаа дөлетей масылдаазынга кирип, багай эвес түнжөлөр кириген. 1971 чылда Англияга артын маргылдаага 30 метрге ча адарынык бисч алдын медальды чаалап алган. Моолдун бөдүнгө артып улаар маргылдааларга ча адыкчылы дөнтаамал кирип, чыгыс улаа эвес шөкүлдүг черлерин кээш. Бо спортчу 60 метрге ча адарынык МАР-нык чемпи-ну аттыг эдилкенен.

Эр спортчулардан МАР-нык спорт мастерлери Василий Дол-гормаа, Яламуруниин Насан-бат сөөлгү чылдарда багай эвес түнжөлдөрн көргүзүп турар мергежилдиг ча адыкчылары болур.

Күрүнө тренери, МАР-нык алдарлыг тренери Чөмчөн Су-рен ча адыкчыларын белеткел, бөдүнү байлап дуржулганын дамчыдып берип турар. Ол бистик-биле кады Кызылда чөдип келген.

Ча эдари моол улустуң на-

ционал оюну болгай, экаа шөк-дөн бөз-ле ынан чораннар. Спорттуң бо хөвири сөөлгү 15—16 чылдар дугузунда чөс-күзү-биле сайзыраан. Шөй са-нык секцияларны спорт нити-ледриниң, организациалары-нын бурзуунда тургуслан. Ош уламында мергежилдиң ча адыкчылары илерел үнгөн. Олаа дөлетей, улустар аразы-нын маргылдааларынга че-диншкенин кирип турарлар—деп, делегацияның удуругу-чуу түнжөлине дөмдөгүзүн.

Редакцияның АДРЕЗИ: ИНАЕКС 667000

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчуу, бажы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторунуң 2-24-63, редакторунуң орачакчыларыны 2-35-24, 2-31-75, пропаганда кылдызынын 2-31-75, харысалгалык секретарынын 2-23-54, шартыйи амылдар кылдызын 2-37-13, култура кылдызын 2-23-54, кодээ амыл-агы кылдызын 2-21-47, үлетпүр кылдызын 2-22-64, чагаа кылдызын 2-41-27, информациял база совет тургузуп кылдызын 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтерияны 2-12-45, секретариатты 2-23-35, солун келбей барганда 2-32-75 телефончо долгаар.

Училище чалап тур

Кызылда № 4 ортумак про-фессонал-техниктиң училище 1977—1978 өөредилге чы-лында сургуулар ишей ху-дөп алдырн чарлап тур. Да-раазында мергежилдерге үш чыл хуусаалыг өөренир: Автономович Экскаваторчин

Облицовщик-плиточник-мо-зачник Уран шөвөрдө талазы-биле шүткүтүр. Гранит болгаш мрамор тоң-лаар талазы-биле даш чоңу-чуу-гранитчи. Училиште сөөк класс дөсөк-кал оолдар, уругларын хүлаш алдыр.

Чыгыр № 287.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ÜNER